

Dmowski, Rafał

Szkice z dziejów Kościoła garnizonowego w Siedlcach w latach 1918-1939

Szkice Podlaskie 11, 107-115

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rafał Dmowski

Instytut Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach

Szkice z dziejów Kościoła garnizonowego w Siedlcach w latach 1918-1939

Dzieje obecnego Kościoła garnizonowego w Siedlcach pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa zasługują na szersze opracowanie. W niniejszym artykule zajęto się jedynie krótkim okresem jego działalności tj. latami dwudziestolecia międzywojennego. Tekst podzielono na trzy części, w których omówiono kolejno poszczególne aspekty działalności parafii.

1. Cerkiew pw. Ducha Świętego w Siedlcach - zarys historii

Do II połowy XIX w. Siedlce nie posiadały własnej cerkwi prawosławnej przystosowanej tylko i wyłącznie dla potrzeb sprawowania kultu religijnego. Wcześniej prawosławni mieszkańcy miasta zbierali się w specjalnie przystosowanych do celów modlitwy domach prywatnych, itp. W mieście istniało także kilka cerkwi wojskowych do których jednak dostęp dla cywilów był utrudniony¹.

Pozwolenie na budowę soboru prawosławnego w Siedlcach wydano 5 stycznia 1867 r. W tym też roku powołano komitet budowy pod przewodnictwem gubernatora siedleckiego Stefana Stefanowicza Gromeki oraz architekta guberni Ignacego Modrzewskiego. Według planów cerkiew miała pomieścić około 600-700 wiernych. Cerkiew zlokalizowano przy skrzyżowaniu ulic Ogrodowej i Alejowej, na drodze od budynku Magistratu do dworca kolejowego. Kamień węgielny poświęcił i wmurował 18 lipca 1868 r. protijerej warszawskiego katedralnego soboru - Aleksander Mieta-sziew w obecności archimandryty Atanazego i innych duchownych oraz licznie zgromadzonych osób świeckich. Budowę soboru ukończono w 1869 r. zużywając 200 tysięcy cegieł. Świątynie wzniesli budownicy z Czernichowa pod kierunkiem inżyniera Jakimowskiego².

2 listopada tegoż roku cerkiew została poświęcona przez arcybiskupa Warszawskiego Joanicjusza w obecności generała feldmarszałka Fiodora Berga. Nadano jej wezwanie Zesłania Ducha Świętego³.

Cerkiew siedlecką wybudowano w stylu rosyjsko-bizantyjskim wg. stylu zapoczątkowanego przez architekta Thona (podobnie jak w Łomży). Budowla miała pięć osmiobocznych wież przyozdobionych kopułami na któ-

¹ K. Sokoł, A. Sosna, *Kopuły nad Wisłą. Prawosławne cerkwie w centralnej Polsce w latach 1815-1915*, Moskwa 2003, s. 104.

² Szerzej w: K. Sokoł, A. Sosna, *op. cit.* S. D. Kaszinski; I. I. Tilinski, *Gorod Siedlec*, Siedlce 1912, s. 43-48.

³ A. Bobryk, *Prawosławie na terenie Siedlec w XIX i XX wieku*, „Prace archiwalno-konserwatorskie”, 1999, z. 11, s. 97.

rych umieszczono prawosławne krzyże. W kopułach umieszczono łącznie 11 dzwonów⁴.

Wnętrze świątyni urządzone z ogromnym przepychem. Posadzkę wykonano z białego i czarnego marmuru. Świątynia otrzymała czterorzędowy ikonostas⁵. W cerkwi znajdowały się m.in. następujące ikony: św. Włodzimierza i św. Leoncjusza z Rostowa oraz Matki Bożej Chełmskiej, Matki Bożej Kazańskiej, Matki Boskiej Włodzimierskiej, św. Aleksandra Newskiego, św. Mikołaja, św. Spirydona⁶. W cerkwi znajdowały się również dwie „metalowe chorągwie”⁷ podarowane świątyni na pamiątkę wydarzeń z 21 IV 1891 r., kiedy to carewicz i Wielki Książę Mikołaj Aleksandrowicz uniknęli śmierci w Japonii.

Teren wokół cerkwi otoczono żeliwnym ogrodzeniem. Nieopodal cerkwi, przy ul. Alejowej wybudowano dwupiętrowy, murowany dom jako mieszkanie duchownego prawosławnego. W 1910 r. sobór odnowiono z zewnątrz. Niebieski kolor ścian zamieniono na biały, a dom przycerkiewny pokryto zieloną farbą⁸.

Sobór zamknięto w sierpniu 1915 r. ponieważ nie miał kto go obsługiwać, brakowało też wiernych. 26 lipca 1915 r. bowiem, na skutek postępu armii niemieckiej ewakuowano z Siedlec w głąb Rosji przede wszystkim urzędników rosyjskich i polskich wraz z rodzinami, sądy, wszystkie biura, kasy i archiwa urzędowe, itp⁹. Wywieziono wówczas również część wyposażenia cerkwi.

Z niepotwierdzonych informacji wynika, że na terenie przykościelnym, chowano przed 1914 r. duchownych prawosławnych¹⁰.

Okupujący miasto Niemcy przekształcili świątynię na magazyn¹¹. W źródłach podawana jest również wersja że w latach 1914-1918 odbywały się

⁴ K. Sokoł, A. Sosna, *op. cit.*, s. 13-14, 68-69. Innego architekta i projektanta świątyni - inż. Brauszwięga podaje Eugeniusz Mironowicz, *Cerkiew w Siedlcach*, „Tygodnik Podlaski”, 1987, nr 7.

⁵ Szerzej na temat wystroju cerkwi w: D. Wereda, *Z życia cerkwi prawosławnej w Siedlcach w drugiej połowie XIX wieku*, „Szkice Podlaskie”, 1999, s. 156-160.

⁶ N. Mizecki, *Oswiaszczenie w Siedleckom sobore dwuch nowosoorużennych ikon „Chołmsko-Warszawskij Eparchialnyj Wiestnik”*, 1889, nr 1, s. 5-6. N. Mizecki, *Oswiaszczenie w Siedleckom sobore nowosoorużennoj Chołmskoj ikony Bożijej Materi XVIII*, „Ch-WEW.”, 1894, nr 4, s. 53; zob. też. K. Mazur, *Kościół i związki wyznaniowe w Siedleckiem. Historia, doktryna, współczesność*, Siedlce 1996, s. 27.

⁷ Tak w oryginalnym tekście.

⁸ S. D. Kaszinski; I. I. Tilinski, *op. cit.*, s. 1912.

⁹ Szerzej w: R. Dmowski, *Działalność samorządu terytorialnego w Siedlcach podczas I wojny światowej [w:] Tradycje i współczesność samorządu terytorialnego na południowym Podlasiu*, materiały z sesji naukowej, która odbyła się 20 kwietnia 1998 w Siedlcach, praca zbiorowa pod red. Rafała Dmowskiego i Piotra Matusaka, Siedlce 2002, s. 37-55.

¹⁰ Informacja uzyskana przez autora od jednego z mieszkańców Siedlec, który zastrzegł sobie anonimowość.

¹¹ Za stronę internetową siedleckiej parafii prawosławnej:

http://republika.pl/parafia_siedlce/strona.htm

tu nabożeństwa dla wojska niemieckiego¹².

2. Kościół garnizonowy w latach 1919-1939

a. przejęcie budynku bylej cerkwi dla potrzeb duszpasterstwa wojskowego

Siedlce po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. stały się dużym garnizonem wojskowym. W dwudziestoleciu międzywojennym stacjonowało tu dowództwo 9 Dywizji Piechoty oraz 22 pułk piechoty, placówka Samodzielnego Referatu Informacyjnego, 9 pac następnie 9 pal (bez VII dywizjonu), Powiatowa Komenda Uzupełnień, Rejonowy Inspektorat Koni, Komenda Placu, Wojskowy Sąd Rejonowy, Rejonowa i Obwodowa Komenda Przystosowania Wojskowego, oraz pluton żandarmerii.¹³

Trudno się więc dziwić, że płk Władysław Pażus - dowódca Siedleckiego Okręgu Wojskowego pragnął aby siedleckie jednostki wojskowe posiadały własny kościół garnizonowy w którym odbywały by się nabożeństwa dla żołnierzy.

W liście z 23 stycznia 1919 r. skierowanym do biskupa podlaskiego Henryka Przeździeckiego prosił o wyznaczenie na nabożeństwa dla wojska specjalnego kościoła, sugerując, że najbardziej odpowiednim byłaby dawna cerkiew¹⁴. Należy zauważyć, że biskup zareagował bardzo szybko i już 25 stycznia 1919 r. wyświęcił cerkiew prawosławną na kościół garnizonowy dla Wojska Polskiego. Po dokonaniu poświęcenia ks. biskup przemówił do wojska zaznaczając: „iż świątynia, ta w której niejednokrotnie padały słowa nienawiści, stanie się od tej pory świątynia miłości i pokoju, służąc celom dzielnego polskiego wojska”.¹⁵

Mimo przejęcia i wyświęcenia opuszczonej cerkwi bp. Przeździecki stwierdził w liście do Dowództwa okręgu Siedleckiego „fakt poświęcenia nie przesądza praw właściciela cerkwi, wbrew woli, którego nie życzę sobie przywłaszczać własności jego, nie chcę wejść na drogę gwałtów, których dopuszczał się rząd rosyjski w stosunku do kościołów katolickich”.¹⁶ Kościół ten miał być tylko pod tymczasowym zarządem „z tym jednak zastrzeżeniem, aby w kościele nie czyniono żadnych przeróbek i nic z niego nie usuwano”.¹⁷

¹² Archiwum Kościoła Garnizonowego w Siedlcach, *Kronika kościoła garnizonowego w Siedlcach*, t. I, 1919-1980, s. 1. K. Sokoł, A. Sosna, *op. cit.*, s. 69.

¹³ P. Matusak, A. Winter, *Siedlce 1918-1939* [w:] *Siedlce 1448-1995*, pr. zb. pod red. E. Kospath-Pawłowskiego, Siedlce 1996, s. 93.

¹⁴ ADS, Pismo Dowódcy Okręgu Siedleckiego płk. Pażusia nr 1651 z 23 stycznia 1918 r. do JE Biskupa Podlaskiego, k. To samo pismo ogłoszono drukiem w: „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”, 1919, nr 3, s. 82.

¹⁵ „WDP”, 1919, nr 3, s. 82.

¹⁶ ADS, Akta Parafii, Kościoły Garnizonowe, Lit. K, Dział III, Nr porz. 26, t. I. Pismo bp. podlaskiego Henryka Przeździeckiego do Dowództwa Okręgu Siedleckiego nr 230 z dnia 25 grudnia 1919. Pismo to, z niewielkimi skrótami, ogłoszono drukiem w: „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”, 1919, nr 3, s. 82-83.

¹⁷ Ibidem.

b. przebudowa

Jednak już w 1920 r. budynek dawnego soboru adaptowano do potrzeb kościoła rzymskokatolickiego. Powołano wówczas komisję adaptacyjną w składzie: Adam Piotrowski - technik okręgowego Kierownictwa Wojskowych Robót Budowlanych, porucznik Marian Kaczorowski - przedstawiciel Zarządu Kwaterunkowego, porucznik Józef Karpiński - przedstawiciel Dowództwa Garnizonu Siedlce oraz ks. Stefan Bogucki - kapelan Garnizonu Siedleckiego¹⁸.

Zgodnie z ustaleniami ww. komisji usunięto, najbardziej charakterystyczne dla siedleckiej cerkwi, jednoznacznie ją wyróżniające z krajobrazu miasta - cztery kopuły. Piątą - środkową przebudowano na stożkową z płaskim czterospadowym dachem. Wewnątrz kościoła zlikwidowano ołtarz prawosławny (carskie wrota), zdjęto 6 dzwonów, pozostawiając 2. Pobudowano ambonę i konfesjonał, zamurowano przejścia pomiędzy filarami obok ołtarza, tworząc w ten sposób zakrycie¹⁹. Przeróbka ta była niejako kosmetyczną, usunięto wszystkie widoczne ślady świadczące o prawosławnym pochodzeniu świątyni.

Właściwą przebudowę kościoła rozpoczęto jednak, dopiero w 1928 r. Wówczas to powołano Społeczny Komitet Budowy na czele z dowódcą 22 pułku piechoty płk. Kazimierzem Hozerem i proboszczem parafii wojskowej ks. mjr Witoldem Jeźniowskim. W skład komitetu wchodził: płk F. Müllner, ppłk M. Prosołowicz, ppłk E. Czerny, mjr F. Sieracki, mjr L. Fryc, st. sierż. J. Rejdaszko. Projekt przebudowy wykonał inżynier architekt Michał Sławiński. Kierownictwo budowy sprawowali: wspomniany powyżej inż. Sławiński, inż. architekt Marian Benko oraz technik budowlany Marian Wójcicki. Wykonawcą robót był Stanisław Klimkowski²⁰.

Przebudowa trwała cztery lata i była finansowana z funduszy skarbu państwa oraz dobrowolnych składek wiernych. W jej wyniku budynek kościoła otrzymał nowoczesną modernistyczną formę. Jedynym znakiem świadczącym, że była to kiedyś cerkiew jest ogromny krzyż prawosławny wiszący wewnątrz świątyni nad bocznymi drzwiami.

3. Kapelani kościoła garnizonowego w Siedlcach

W niniejszym artykule omówiono działalność jedynie tych kapelanów wojskowych, którzy pracowali w siedleckim kościele garnizonowym. Postacie wszystkich kapelanów wojskowych pochodzących z diecezji siedleckiej lub też na jej terenie pracujących omówione zostaną w innym tekście przygotowywanym przez autora.

¹⁸ AKS. Akta parafialne. Kościół garnizonowy Najświętszego Serca Jezusa, sygn. 9. Protokół z dnia 4 maja 1920 r., k. 12.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Nazwiska ustalono na podstawie danych zawartych na tablicy pamiątkowej znajdującej się do dziś w kościele garnizonowym.

a. prawa i obowiązki kapelanów kościoła

29 października 1919 r. w tajnym „Dzienniku Rozkazów Wojskowych” opublikowano „Ustawę o duchowieństwie katolickim Wojsk Polskich”. Wprowadziła ona dwutorową podległość kapelanów wojskowych: duszpasterską i wojskową. Podległość duszpasterska polegała na podległości wszystkich kapelanów wojskowych Biskupowi Polowemu Wojska Polskiego. Podległość służbowa wynikała z podporządkowania dowódcy formacji, przy której kapelani występowali²¹.

Pod względem terytorialnych struktur wojskowych obszar Diecezji Siedleckiej znajdował się (środkowa i wschodnia część) w DOK nr IX Brześć nad Bugiem, a zachodnia i północna część w DOK nr I Warszawa²².

W hierarchii wojskowo-kościelnej duszpasterstwa wojskowego szczególnie odpowiedzialną funkcję pełnili proboszczowie. Statut Duszpasterstwa Wojskowego z 1926 r., postanawiał, że: „Pod względem duszpasterstwa wojskowego cały obszar Rzeczypospolitej podzielony zostaje przez biskupa polowego na parafie wojskowe, na czele których stoją kapelani wojskowi, posiadający w stosunku do podległych osób jurysdykcję proboszczowską”²³.

Biskup Polowy utworzył wtedy 75 parafii wojskowych. Na terytorium diecezji siedleckiej powstały wówczas następujące parafie wojskowe:

- w Siedlcach, parafia Najświętszego Serca Jezusa, obejmująca powiaty: Siedlecki i Łukowski.
- w Dęblinie, parafia Św. Mikołaja Archanioła, obejmująca powiaty: Garwoleński i Puławski,
- w Białej Podlaskiej, parafia Św. Krzyża, obejmująca powiaty: Białskopodlaski, Konstantynowski i Radzyński.
- powiaty: Węgrowski i Sokołowski należały do parafii Św. Józefa Błogosławionego Męczennika w Ostrowi Mazowieckiej.
- powiat Włodawski należał do parafii Św. Kazimierza w Brześciu nad Bugiem²⁴.

Lokalizację parafii wojskowej uzależniano od dyslokacji poszczególnych jednostek wojskowych. Chodziło o to by proboszcz wojskowy miał jak najłatwiejszy dostęp do swoich parafian. Z tego też powodu parafie wojskowe nie pokrywały się, pod względem terytorialnym, z parafiami cywilnymi.

Do obowiązków proboszcza parafii wojskowej należało sprawowanie opieki duszpasterskiej nad: wszystkimi szeregowcami wojska stałego, żołnierzami nadterminowymi, podoficerami, rzemieślnikami wojskowymi, oficerami zawodowymi i rezerwy (powołani do służby). Opiece kapelana

²¹ L. Wyszczelski, *Działalność oświatowo wychowawcza w Wojsku Polskim*, Warszawa 1995, s. 42.

²² K. Pindel, *Podlasie jako teren prowadzenia działań wojennych w zamierzeniach planistycznych okresu międzywojennego i w wojnie 1939 roku* [w:] *Związek Walki Zbrojnej - Armia Krajowa na Podlasiu*, pod red. K. Pindla i A. Kołodziejczyka, Siedlce 1998, s. 20.

²³ J. Odziemkowski, B. Spychała, op. cit., s. 92-93.

²⁴ „Dziennik Rozkazów Ministra Spraw Wojskowych” 1928, nr 4, p. 36.

podlegali także wszyscy zmobilizowani, inwalidzi wojenni w szpitalach i emeryci wojskowi, osoby zatrudnione w szpitalach wojskowych, jeńcy wojenni i internowani, robotnicy i woźnice podczas wojny, urzędnicy wojskowi oraz rodziny wojskowe (dzieci mieszkające wraz z rodzicami, ale jedynie do ukończenia 21 roku życia). Funkcje religijne miały być spełniane w kościele wojskowym a w przypadku braku takiego w kościele wyznaczonym przez Biskupa²⁵. W żadnym wypadku nie wolno było odprawiać nabożeństwa po za budynkiem kościoła bez zgody miejscowego biskupa.

Jednym z podstawowych zadań kapelana było przygotowanie żołnierzy do złożenia przysięgi wojskowej, jak również odebranie jej. Poprzez stały kontakt z żołnierzami w koszarach kapelan miał wyrobić w żołnierzu głębokie przekonanie o świętości przysięgi i o moralnym obowiązku wiernego jej przestrzegania.

Do kapelanów należało także organizowanie spowiedzi wielkanocnych i adwentowych. W uroczyste święta kościelne kapelani zobowiązani byli do współdziałania z parafiami cywilnym. Podczas uroczystości Bożego Ciała kapelani z żołnierzami, wspólnie z parafiami cywilnymi dekorowali zielenią ulice i ołtarze, przygotowywali orkiestrę. W samej uroczystości brali udział wszyscy żołnierze i oficerowie, a kompania honorowa w pełnym rynsztunku bojowym pod dowództwem oficera oddawała honory wojskowe podczas Mszy Św. i procesji²⁶.

W pierwszych latach po zakończeniu I wojny św. i wojny 1920 r. praca kapelanów wojskowych wymagająca stałej i systematycznej posługi pozostała wiele do życzenia. Należy zaznaczyć, że była ona przedmiotem troski władz diecezjalnych. W komunikacie końcowym Konferencji Księży Dziekanów Diecezji Podlaskiej odbytej 12 stycznia 1921 r. czytamy:²⁷

- żołnierze w niedzielę i święta na Mszy świętej przeważnie nie bywają (Łuków)
- kapelani przychodzą na Mszę św. w mundurach (Siedlce)
- kapelani w wielu wypadkach żołnierzy nie spowiadają (Łuków, Węgrów)
- kapelani dają śluby, nie uzyskawszy na to delegacji (Siedlce, Łaskarzew)
- kapelani przyjmują na zapowiedzi, głoszą tylko w kościołach garnizonowych z czego potem przy ślubach pozostają pewne trudności
- kapelani sami wpisują akty śmierci (nie odsyłając do parafii) nie tylko wojskowych, lecz ich rodzin.

Statut Duszpasterski zobowiązywał proboszczów wojskowych do prowadzenia ksiąg parafialnych. Winni oni byli prowadzić księgi: ochrzczonych, bierzmowanych, małżeństw i zmarłych, a ponadto kartotekę stanu

²⁵ Statut duszpasterstwa wojskowego w WP, art. 8.J. Odziemkowski, B. Spychała, op. cit., s. 93-94.

²⁶ Dz. Roz. DOK IX, Rozkaz nr 38 z 9 czerwca 1922 r. Udział wojska w uroczystościach Bożego Ciała, L. dz. 830/Duszp.

²⁷ WDP, 1921, nr 1, 2, 3, s. 8-9.

dusz, a także pełnić obowiązki urzędnika stanu cywilnego²⁸. Do 1923 r., gdy państwo przejęło zarząd nad cmentarzami, kapelani wojskowi mieli obowiązek opieki nad cmentarzem wojennym.

Proboszcz kościoła garnizonowego w Siedlcach sprawował także opiekę nad powstałym w styczniu 1930 r. Kołem Rodziny Wojskowej. Jednym z głównym zadań Koła Rodziny Wojskowej była opieka nad kościołem garnizonowym i grobami poległych. Co rok w lutym Stowarzyszenie „Rodzina Wojskowa” obchodziło swoje święto. Przykładowo: w 1934 r. w kościele garnizonowym ks. mjr Witold Jeźniowski odprawił uroczystą Mszę św. i wygłosił okolicznościowe kazanie, a następnie w klubie garnizonowym odbyła się uroczysta akademicka, podczas której uczczono Józefa Piłsudskiego.²⁹

Proboszcz kościoła garnizonowego brał również, wspólnie z żołnierzami w licznych uroczystościach religijno-patriotycznych odbywających się na terenie diecezji podlaskiej. Poniżej, tytułem przykładu wymieniono niektóre z nich. M.in. 3 listopada 1922 r. odbyła się w Siedlcach uroczystość wręczenia sztandaru 22 pułkowi piechoty. Aktu wręczenia sztandaru dokonał osobiście Naczelnik Państwa Józef Piłsudski. 31 maja 1925 r. odsłonięto w Siedlcach pomnik Władysława Rawicza – Naczelnika Cywilnego Województwa Podlaskiego w powstaniu styczniowym. W lipcu 1927 r. odbyły się uroczystości ponownego sprowadzenia do Kodnia Obrazu Matki Bożej. Podczas przewiezienia obrazu od granicy diecezji aż do Kodnia wojsko i orkiestry wojskowe uczestniczyły w procesji³⁰. 17 listopada 1928 r. obchodzono w Siedlcach hucznie dziesięciolecie powstania 22. pp. W uroczystościach tych wziął udział bp. Władysław Bandurski³¹. 30 czerwca 1929 r. w ramach obchodów Kongresu Eucharystycznego w Siedlcach o godzinie 8 w Kościele Garnizonowym odbyło się nabożeństwo dla wojska i straży pożarnej. Naukę „Eucharystia daje hart ducha” wygłosił ks. Tomasz Odowski³². 11 listopada 1930 r. w 12-tą rocznicę odzyskania Niepodległości po nabożeństwie odprawionym w katedrze przez bp. H. Przeździeckiego wręczono Siedleckiemu Okręgowi POW nowoufundowany sztandar³³.

Również coroczne obchody świąt pułkowych, w dniach 12-14 czerwca - 22 pp. i 13-14 czerwca 9 pal. były manifestacją patriotyczno-religijną. Brało w nich udział nie tylko wojsko, ale również mieszkańcy i władze miasta, młodzież szkolna i harcerze. Obchody rozpoczynał apel poległych na placu ćwiczeń. Następnego dnia w kościele garnizonowym odprawiana była przez kapelana Msza św. Po Mszy św. odbywała się defilada. Warto zazna-

²⁸ J. Odziemkowski, B. Spychała, op. cit., s. 150.

²⁹ M. Paczuska, *Działalność Stowarzyszenia „Rodzina Wojskowa” w garnizonie siedleckim*, „Szkie Podlaskie”, Siedlce 1998, s. 55.

³⁰ P. Aleksandrowicz, ks., op. cit., s. 320-321.

³¹ Archiwum Państwowe w Siedlcach, Starostwo Powiatowe Siedleckie, sygn. 2, s. 127-131.

³² ADS, AO, Kongres Eucharystyczny w Siedlcach w 1929 r. Lit. K, Dział III, Nr porz. 22, t. III.

³³ „Gazeta Podlaska”, 1930, nr 29.

czyć, że na święto pułkowe w 1937 r. przybył ks. biskup WP Józef Gawlina, który konsekrował wówczas dzwony w kościele garnizonowym ufundowane przez koło Rodzin Wojskowych³⁴.

b. sylwetki kapelanów

Płk Pażus we wspomnianym już piśmie z 23 stycznia 1919 r. w sprawie utworzenia kościoła garnizonowego dla podległego mu wojska, prosił również biskupa o przydzielenie jednego z siedleckich księży na kapelana wojskowego³⁵. Ze względu na brak odpowiedniego kandydata na kapelana wojskowego, oraz brak ustaleń z biskupem polowym, bp H. Przeździecki aby spełnić zadość życzeniu dowódcy garnizonu siedleckiego, wyznaczył kilku księży pracujących w Kurii i siedleckich parafiach, do kolejnego odprawiania w niedzielę i święta jednej Mszy Św. dla wojska w kościele garnizonowym. Byli to: ks. Koronat Piotrowski, ks. Julian Ryster, ks. Alfred Szklarowski, ks. Stefan Bogucki i ks. Jan Grabowski³⁶. W odpowiedzi biskupa czytamy: „z powodu braku kapłanów z wielką przykrością, nie mogę wyznaczyć tymczasowego kapelana wojskowego do chwili nominacji stałego kapelana dla wojska Okręgu Siedleckiego, polecam miejscowemu duchowieństwu, aby według porządku przeze mnie określonego odprawiało w nowo poświęconym kościele nabożeństwa w niedzielę i święta o godz. 9.30 rano dla wojska”³⁷. W nieco zmienionej wersji pisma bp Przeździecki zamieszczonej na łamach „Wiadomości Diecezjalnych Podlaskich” czytamy: „o posługi religijne po za nabożeństwami wyżej wyznaczonymi, należy w każdym wypadku zwracać się do miejscowego ks. Dziekana, któremu pod tymczasowy zarząd oddałem nowowyświęcony kościół”³⁸. Płk. Pażus, zwrócił się wówczas do bp polowego Stanisława Galla z prośbą o interwencję w sprawie kapelana.

Ogólną opiekę nad kościołem garnizonowym sprawował wówczas ks. kanonik Józef Kobyliński - dziekan siedlecki³⁹. Po półrocznym pełnieniu tej funkcji, 15 października 1919 r. biskup zwolnił ks. Kobylińskiego z tego obowiązku⁴⁰. Wówczas to na prośbę biskupa polowego ks. Stanisława Galla z 7 marca 1920 r., bp Henryk Przeździecki w 20 marca 1919 r. mianował

³⁴ „Życie Podlasia”, 1937, nr 25.

³⁵ ADS, Pismo Dowódcy Okręgu Siedleckiego płk. Pażusia nr 1651 z 23 stycznia 1918 r. do JE Biskupa Podlaskiego, k.

³⁶ ADS, Akta Parafii, Kościoły Garnizonowe, Lit. K, Dział III, Nr porz. 26, t. I. Do duchowieństwa m. Siedlec. Najprawdopodobniej ze względu na to, że była to pomoc tymczasowa, w aktach osobistych wszystkich ww. księży sprawy tej nieodnotowano.

³⁷ ADS, Akta Parafii, Kościoły Garnizonowe, Lit. K, Dział III, Nr porz. 26, t. I. Pismo bp. podlaskiego Henryka Przeździeckiego do Dowództwa Okręgu Siedleckiego nr 230 z dnia 25 grudnia 1919.

³⁸ „WDP”, 1919, nr 3, s. 82.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ ADS, Akta Parafii, Kościoły Garnizonowe, Lit. K, Dział III, Nr porz. 26, t. I. Protokół z dnia 22 października 1919 r., sporządzony przy oddaniu kościoła garnizonowego w Siedlcach w zarząd księdzu kapelanowi Stefanowi Boguckiemu.

kapelanem pomocniczym załogi wojskowej w Siedlcach ks. Stefan Boguckiego oddając mu jednocześnie pod opiekę kościół garnizonowy w Siedlcach⁴¹.

Ks. Stefan Bogucki pełnił obowiązki kapelana garnizonu Siedlce do 1923 r. a nie jak utrzymywano dotychczas do 1925 r. To za jego posługi przeprowadzono, omówioną powyżej pierwszą przebudowę świątyni.

W aktach proweniencji wojskowej znajduje się informacja, że w latach 1923–1925 r. proboszczem i jednocześnie kierownikiem Rejonu Duszpasterskiego w Siedlcach był ks. Franciszek Walasek⁴².

Jego następcą został były szef Rejonu Duszpasterskiego w Baranowiczach ks. Witold Jeźniowski. 11 czerwca 1926 r. ks. Witold Jeźniowski zwrócił się do biskupa Przeździeckiego o nadanie kościołowi garnizonowemu tytułu Najświętszego Serca Jezusowego i od razu uzyskał na to zezwolenie⁴³. Za jego czasów dokonano gruntownej przebudowy świątyni.

Ks. mjr Witold Jeźniowski pracował w parafii aż do wybuchu wojny w 1939 r. Wyruszył wraz z wojskiem na front i dalsze jego losy są nieznane. Jedyne ślad jaki po nim pozostał to grób na cmentarzu w Siedlcach. Z inskrypcji nagrobnej wynika, że zmarł on 13 kwietnia 1947 r. w wieku 69 lat⁴⁴.

Podsumowując, należy stwierdzić, że kościół garnizonowy w Siedlcach na trwale wpisał się w dzieje miasta. W okresie międzywojennym zaś spełniał ważną rolę w umacnianiu uczuć patriotyczno religijnych żołnierzy garnizonu siedleckiego.

⁴¹ AKS, Akta Ogólne. Kapelani wojskowi, sygn. I. Pismo ks. bp WP St. Galla do JE ks. biskupa podlaskiego. Dotarło 11 marca 1919 r.

⁴² *Rocznik oficerski 1923*, Warszawa 1923, s. 1421. Ks. Franciszek Walasek, był kapelanem wojskowym pochodzącym z diecezji Płockiej) *Elenchus ecclesiarum et cleri Dioecesis Podlachiensis pro anno domini 1925. Centinet statum dioecesis ad. d. 15 octobris 1924 an.*, Siedlce 1925, s. 31.

⁴³ ADS, Akta Parafii, Kościoły Garnizonowe, Lit. K, Dział III, Nr porz. 26, t. I, k. 18. List ks. Witolda Jeźniowskiego z dnia 11 czerwca 1926 r. do JE Biskupa diecezji podlaskiej.

⁴⁴ Niestety w Archiwum Diecezjalnym Siedleckim niezachowała się jegoteczka osobowa z tego względu, że nie był on kapłanem naszej diecezji a diecezji mohylewskiej.